

Jindřich Thun-Hohenstein na policejní fotografii z roku 1945 (foto: NA)

„Spolčil se k úkladům o republiku“

Jindřich Thun-Hohenstein a jeho činnost ve fašistické organizaci Vlajka

DITA HOMOLOVÁ

Tento text je věnován osobě hraběte Jindřicha Thun-Hohensteina (1913–1994). Ačkoliv šlo o předního činovníka fašistické organizace Vlajka, který byl nadto nositelem významného aristokratického jména, byla mu dosud věnována minimální badatelská pozornost. Součástí tohoto nechvalně proslulého fašistického hnutí byl od jeho počátečních stadií, kdy šlo spíše o generační a intelektuální revoltu, a členem zůstal i v jeho vrcholné fázi, kdy se původní ideová východiska a orientace zásadně proměnily a kdy Vlajka začala nepokrytě kolaborovat s nacistickou mocí.

Důvodem, proč badatelé věnovali Jindřichu Thun-Hohensteinovi tak chabou pozornost,¹ je vedle torzovitosti archivních zdrojů patrně fakt, že náležel k méně význačné a málo majetné větvi rodu. Jeho otcem byl Vojtěch (Adalbert) Thun-Hohenstein (1880–1957),² ovšem statek a zámek v Lažanech (v dnešním Jihočeském kraji), kde jeho rodina sídlila, byl

od roku 1924 až do poválečného znárodnění v majetku Jindřichovy matky Marie Henrietty (Marietty), rozené Enis (1885–1961). Jindřich se narodil jako poslední ze čtyř dětí,³ což byl patrně důvod, proč byl zcela nemajetný. K roku 1945 Marie Henrietta Thun-Hohensteinová vlastnila cca 300 ha půdy. Informace v rodinném archivu Enis jsou bohužel velmi kusé, takže neznáme důvod

toho, proč majetek nepřešel ani na jednoho z jejích synů.

Po maturitě na gymnáziu v Písku a jednoročním pomaturitním kurzu při obchodní akademii v Praze⁴ studoval Jindřich na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kterou ukončil dvěma rigorózními zkouškami.⁵ Právě v této době začal inklinovat k fašismu a odebírat časopis *Národní výzva*, který mu podle jeho slov konvenoval svým ryze národoveckým obsahem. V roce 1936 vstoupil do organizace Vlajka, v této době se však ještě nijak politicky neexponoval.

PRVOREPUBLIKOVÁ VLAJKA

Jako politický klub zahájila Vlajka svou činnost 3. dubna 1930 v Praze, ačkoliv stejnojmenný časopis vycházel již od roku 1927 jako studentský měsíčník, agitující za jednotu národa, oživení národních tradic a křesťanství a koordinaci slovanských národů.⁶ U jeho zrodu stála skupina

1 Výjimkou je krátký text PEJČOCH, Ivo: Jindřich Thun-Hohenstein. In: HAZDRA, Zdeněk - HORČIČKA, Václav - ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*. ÚSTR - FF UK, Praha 2011, s. 171–176. Autor se při jeho psaní ale omezil pouze na spisy Národního soudu v Praze a omezeně čerpal z Thun-Hohensteinova vězeňského spisu.

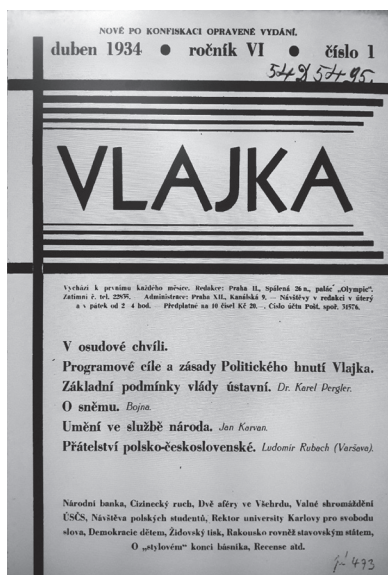
2 MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Díl I. Argo, Praha 2008, s. 215.

3 Sestra Josefína, nar. 1907, bratr Mikuláš/Nikolaus, nar. 1909, sestra Marie Carolina, nar. 1911.

4 *Státní oblastní archiv (SOA) Třeboň*, f. Rodinný archiv Enisů z Atteru a Iveaghe, k. 4, inv. č. 13, Jindřich Thun-Hohenstein. Cvičení z účetnictví na pražské obchodní akademii, 1931–1932.

5 *Národní archiv (NA)*, f. Správa sboru nápravné výchovy (SSNV), osobní vězeňský spis Jindřich Thun-Hohenstein, Rozsudek Národního soudu, 27. 6. 1946.

6 *Archiv Kanceláře prezidenta republiky (AKPR)*, f. T-tajné, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Přípis z 11. 9. 1940, č. T 351/40.

Úvodní strana časopisu *Vlajka* z dubna 1934 (repro: Národní knihovna Praha)

univerzitních studentů, kteří se rekrutovali převážně z mladé generace Národní demokracie, konzervativně nacionální strany vedené Karlem Kramářem. Časopis měl původně obsah nepolitický, literární a společenský. Odpovědným redaktorem byl Jan Vrzalík, vydavatelem Miloš Maixner, od roku 1930 Jindřich Streibel. Mezi lety 1935 a 1937 v důsledku zákazu nevycházela. Po obnově vydávání v říjnu 1937 bylo oznámeno, že obsah listu bude politický a kulturní. V roce 1938 bylo vydávání *Vlajky* znovu zastaveno, tentokrát na základě vládního nařízení č. 177/1938 Sb. ze 17. září 1938, o mimořádných opatřeních, který dočasně omezil nebo zrušil svobody zaručené ústavní listinou o ochraně svobody osobní,

domovní a listovního tajemství.⁷ Prvorepubliková *Vlajka* byla nacionalistickým hnutím vymezujícím se vůči německému nacismu, jejímiž členy byli především mladí radikální studenti pražské filozofické fakulty. V čele stanul Jan Vrzalík (1904–1971), žák historika Josefa Pekaře, ve výboru pak byl Miloš Maixner a Jožo Hritz.⁸ V počátcích se *Vlajka* opírala o vitalistickou filozofii prof. Dr. Františka Mareše (1857–1942), který se stal jejím čestným předsedou.

Vlajka se v této době vymezovala proti celé tehdejší politické scéně, již považovala za naprosto zkorumpovanou. O počátcích její činnosti a ideovém podhoubí si můžeme udělat přesnější obrázek na základě deníkových zápisů Karla VI. Schwarzenberga,⁹ který rovněž hojně přispíval do časopisu *Vlajka* pod pseudonymem Bojna: „*Nejsouce zarostlí pamětníci minulého století, a nelpíce tedy na oné formě volnosti a rovnosti, které občana osamocené a nahého vystavuje libovůli státu, čili prakticky režimu, nejsouce marxisté ani hitlerovci, nýbrž toužíce po skutečné svobodě, nemůžeme nemyslet na zřízení stavovské.*“¹⁰

Prvorepubliková *Vlajka* byla nacionalistickým hnutím vymezujícím se vůči německému nacismu

V roce 1934 vydala *Vlajka* agitační leták v počtu deset tisíc kusů, v němž shrnula hlavní body programu hnutí. Byl uveden heslem: „*Proti marxismu – proti stranictví – za národ.*“¹¹ Na prv-

ním místě stál požadavek „*učinit národ Čechů a Slováků naprostým držitelem státní moci. Státní jazyk český a slovenský nechtě je jediným úředním jazykem v celém státě.*“¹² Karel VI. Schwarzenberg, jenž byl tehdy členem výboru *Vlajky* a pověřencem pro zahraniční vztahy, to glosoval ve svém deníku těmito slovy: „*Byl jsem na fakultě a ve Vlajce, která rodí nový program, ale jinak pokroky nedělá.*“¹³

Odpor k bolševismu, obdiv k italskému fašismu, protiněmecký nacionalismus a zároveň antisemitismus tvořily ideové základy počátků vlajkařského politického klubu. „*Hnutí bylo proniknuto vypjatě nacionálním duchem a namířeno proti myšlence klidného a vyrovnaného soužití s jinými národnostmi, zejména s tehdejší německou národní skupinou,*“ hodnotila později jedna ze zpráv prezidentské kanceláře.¹⁴ V tomto smyslu měla *Vlajka* blízko k Hnutí za Nové Československo, které vedl Ing. Jindřich Streibel (1907–1988) a s nímž se v roce 1936 sloučila (od té doby používala rozšířený název *Vlajka – Hnutí za Nové Československo*). To se hlásilo ke křesťanství, stavělo se proti stranické demokracii, snažilo se o vybudování stavovského zřízení a bojovalo proti bolševismu. Právě v této době vstoupil do *Vlajky* Jindřich Thun-Hohenstein, jemuž podle jeho slov konvenovaly Streiblovy postoje.

Stěžejními body vlajkařského programu bylo zrušení vázaných kandidátních listin¹⁵ a volebního soudu, vybudování silné armády, výchova k nacionalismu a předvojenská výchova, reforma právního řádu

7 Tamtéž.

8 PASÁK, Tomáš: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*. Praha, Praha 1999, s. 134.

9 SCHWARZENBERG, Karel VI.: *Torzo díla*. Ed. Martin C. Putna. Torst, Praha 2007, s. 48. Srov. *Vlajka*, 1934, roč. 6, č. 8 (listopad), s. 20.

10 Bojna: Věc režimem zanedbaná. *Vlajka*, 1934, roč. 6, č. 8 (listopad), s. 6.

11 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, *Vlajka*, část I., Přípis z 11. 9. 1940, č. T 351/40.

12 Tamtéž.

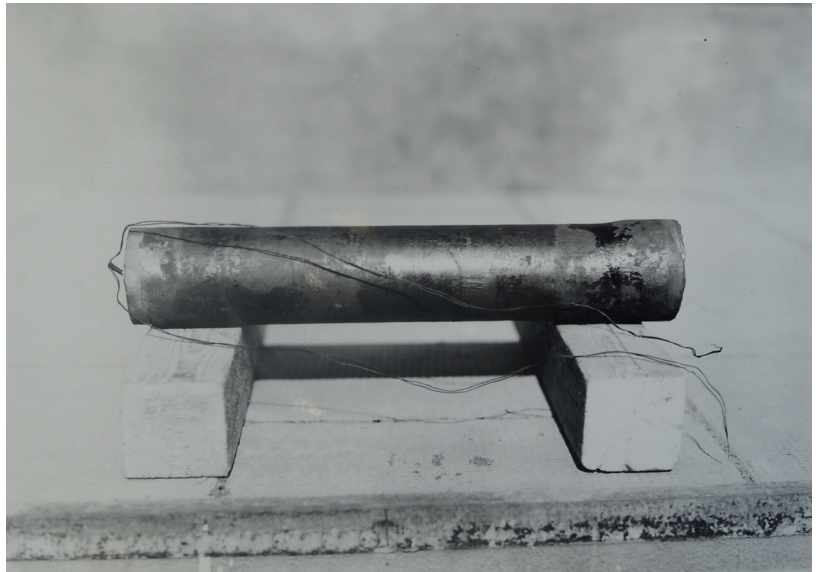
13 SOA Třeboň, f. Rodinný archiv Schwarzenbergů Orlik nad Vltavou, k. 399, Pozůstalost Karla VI. Schwarzenberga, Deníky, Zápis z 26. 9. 1934.

14 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, *Vlajka*, část I., Přípis z 11. 9. 1940, č. T 351/40, s. 4.

15 Volič musí vybírat jednu ze stranických kandidátních listin, ale může ovlivnit pořadí na kandidátce preferenčními hlasy.

a veřejného hospodářství, snížení vlivu německého a židovského kapitálu.¹⁶ Nově přijatí členové skládali slib na svou čest, svědomí a státní vlajku, že budou všemi silami pracovat pro dobro českého národa, dbát rasové a kulturní čistoty a pracovat, aby politická a hospodářská moc ve státě se dostala do fašistických rukou.

Vlajka ostře vystupovala proti politickým poměrům nejen první republiky, stejně kritická byla ve svých prohlášeních a článcích i k následné etapě, jak později shrnula ve svém memorandu: „*Za druhé republiky zůstala národu jako dědictví stará vláda ve svém známém smýšlení i přes zvyšující se nezaměstnanost, v sociální oblasti se nic nedělo, neřešilo se tehdy energicky žádané a vytoužené urovnání židovské otázky, vztah k Říši nebyl ošetřen o nic lépe, nanejvýš netransparentně!*“¹⁷ Směřovala k hlavnímu cíli, jímž byl podíl na moci. Větší politickou aktivitu ale hnutí vyvíjelo až od podzimu 1938, kdy začalo ostře vystupovat proti vládě Rudolfa Berana především s cílem chopit se rozhodující politické moci, neboť příslušníci Vlajky se domnívali, že za změněných politických okolností nadešel pro ni ten správný čas.¹⁸ Činnost Vlajky byla tedy v důsledku toho rozhodnutím vlády k 11. listopadu 1938 pozastavena.¹⁹ Členové hnutí se stáhli do ilegality, v níž neustávali v činnosti, zejména rozšiřováním letáků nadále útočili proti vládě. Neustále se připravovali na převzetí politické moci

Termitová výbušnina použitá při atentátu na synagogu v Plzni 7. března 1939 (foto: NA)

a provedení převratu prostřednictvím obsazení rozhlasu a různých objektů a úřadů. Na těchto jednáních participoval také Thun-Hohenstein, dále Jindřich Streibel, František Melena, Stanislav Sousedík, Otakar Polívka ad. U pozdějšího předsedy Vlajky Jana Rysa-Rozséváče²⁰ byl po válce nalezen návrh na členy zamýšlené vlády, sestavené z příslušníků hnutí, v němž byl Jindřich Thun-Hohenstein přidělen k ministerstvu zahraničí.²¹

V této době také vlajkaři provedli několik pumových atentátů na židovské podniky, v Plzni 7. března 1939 zaútočili na synagogu. Zápalné zařízení měl podle jednoho ze svědků předat atentátníkům Antonínu Stralovi

a Karlu Kovaříkovi v kavárně Technika Jindřich Thun-Hohenstein, ovšem jeho účast na atentátu se nepodařilo prokázat.²²

Jindřich Thun-Hohenstein byl Rysem-Rozséváčem po 28. dubnu 1939 jmenován členem ústředního vedení a později se stal členem hlavního vedení ve funkci politického vedoucího, přičemž měl za úkol pečovat o kmenovou organizaci Vlajky.²³ Ve druhé polovině února 1939 byl Jindřich Thun-Hohenstein stejně jako řada dalších fašistických funkcionářů zatčen na základě rozkazu předsedy vlády Rudolfa Berana (1887–1954). Během výslechu údajně proklamoval, že „*snahou Vlajky*

16 NA, f. Národní soud, sign. TNS 7/46, č. 2, Vývoj hnutí českého národně socialistického tábora – Vlajka od založení v roce 1935 a jeho politický program.

17 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Pamětní spis Vlajky, 1939, s. 3 (překlad z němčiny autorka).

18 Tamtéž, Přípis z 11. 9. 1940, č. T 351/40, s. 5.

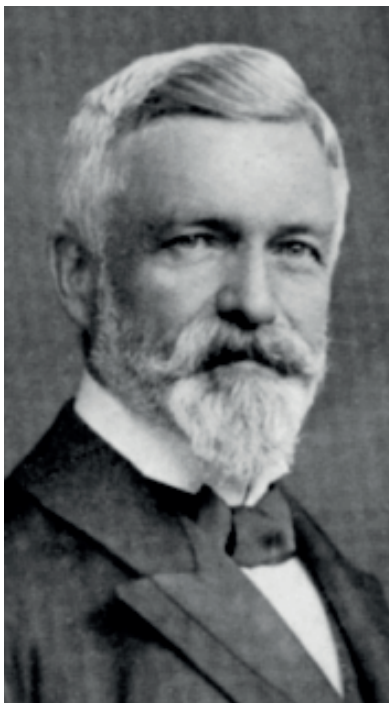
19 NA, f. Národní soud 1945–1947, sign. TNS 7/46, Vývoj hnutí českého národně socialistického tábora – Vlajka od založení v roce 1935 a jeho politický program, s. 22. Srov. PASÁK, Tomáš: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*, s. 236.

20 Jan Rys-Rozséváč, vlastním jménem Josef Rozséváč (1901–1946), nedostudovaný medik, od roku 1936 působil ve Vlajce. V listopadu 1938 byl krátce uvězněn. Po vzniku protektorátu stanul v čele hnutí. V důsledku dlouhodobých sporů s Emanuelem Moravcem byl v roce 1942 zatčen a uvězněn v koncentračním táboře Dachau. Po skončení války byl obviněn z kolaborace a stanul před Národním soudem, který ho odsoudil k trestu smrti oběšením.

21 NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jindřich Thun-Hohenstein, Rozsudek Národního soudu, 27. 6. 1946, s. 12.

22 NA, f. Národní soud 1945–1947, sign. TNS 7/46, Zpráva o explozi v Plzni.

23 NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jindřich Thun-Hohenstein, Rozsudek Národního soudu, 27. 6. 1946, s. 87.

Prof. MUDr. František Mareš (1857–1942)

Od roku 1895 byl řádným profesorem fyziologie na Karlo-Ferdinandově univerzitě. V roce 1920 se stal jejím rektorem. Byl předním představitelem českého nacionalismu, odpůrcem pozitivismu a Masarykova realismu a horlivým bojovníkem za pravost Rukopisů. Jako senátor za národně-demokratickou stranu prosadil přijetí zákona č. 135/1920 Sb., o poměru pražských univerzit, který vešel ve známost jako „Lex Mareš“, o vrácení univerzitních insignií německou univerzitou, na jehož základě byla česká univerzita v Praze prohlášena za pokračovatelku starobylého vysokého učení Karlova, a tudíž i za jedinou nositelku toho jména. Mareš byl tvůrcem filozofie národního bytí, v níž je národ organickým celkem a mravní osobou. Postulát o existenci „vis vitalis“ vyslovil poprvé v článku „O životní síle“ z roku 1884 a zejména v rektorské řeči „Život – tvůrčí síla“. Byl rovněž politicky aktivní a zastával nacionalistické a konzervativní postoje. Po svém odchodu z národní demokracie se začal sblížovat s českých fašismem. Stal se ideovým vůdcem a čestným předsedou prvorepublikové Vlajky, do jejíhož časopisu občasně přispíval. Během protektorátu se od ní však distancoval a veřejně ji odsoudil.

Zdroj: BRÁZDA, Otakar: František Mareš – profesor fyziologie a obhájce Rukopisů. In: *Václav Hanka a obrozené nadšení*. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Plzeň 2017, s. 37–56.
Foto: Jan Langhans / Wikimedia Commons

je státní sociální zřízení fašistické.²⁴ Spolu s Janem Konrádem, Františkem Melenou a Janem Valentou byli potrestáni vězením v délce 14 dnů pro přestupky proti organizačnímu zákonu, neboť vyvíjeli aktivity v době, kdy Vlajka měla zakázanou činnost. Jindřich Thun-Hohenstein byl odsouzen na základě §§ 2 a 17 zákona na ochranu republiky, tedy pro zločiny přípravy úkladů a sdružování státu nepřátelské.²⁵ Bezprostředně před okupací, dne 14. března 1939, byl propuštěn. Toho večera se vlajkaři sešli v kavárně Technika na Karlově náměstí, kde se pravidelně scházeli, na setkání již dorazili i všichni z vězení propuštění členové včetně Thun-Hohensteina.²⁶

Ten byl tehdy povolán do přípravného výboru k ustavení nové vlády fašistického ražení. Následujícího dne byl ve spolupráci Vlajky a Akce národní obrody (ANO)²⁷ založen Český národní výbor s cílem zmocnit se politického vedení, byl však nucen ustoupit Háchově koncepci vtělené do vzniku jediné povolené politické organizace, Národního souručenství (NS), dne 6. dubna 1939.²⁸

VLAJKA PO VZNIKU PROTEKTORÁTU

Na počátku protektorátního období se vlajkaři rozhodli pro změnu taktiky a snažili se výrazněji proniknout do Národního souručenství. Dne 21. dubna 1939 se do něj Vlajka

včlenila a do výboru NS vyslala prof. Jana Vrzalíka, Stanislava Sousedíka, dr. Jana Pecháčka a Čestmíra Vetchého, ačkoliv se nikdy nevzdala naděje na získání moci.

V roce 1939 vznikl nový program Vlajky, který se zásadně rozcházel s ideou prof. Františka Mareše a jeho pozitivistickou filozofií, na níž bylo hnutí ve svých počátcích založeno. V novém programu proklamovala věrnost Říši, přihlásila se k nacistické ideologii a požadovala realizaci norimberských rasových zákonů.²⁹ Zásadně odmítla liberální demokracii, marxismus, proklamovala boj proti židovsko-zednářským vlivům a úsilí o odstranění politiků spojených s první a druhou republikou.

²⁴ Tamtéž, s. 15.

²⁵ AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Zpráva Výboru Národního souručenství kanceláři prezidenta republiky, 30. 10. 1939, s. 6.

²⁶ PASÁK, Tomáš: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*, s. 237–238.

²⁷ Fašistická organizace Akce národní obrody vznikla 30. října 1938 a byla vedena rektorem UK prof. Karlem Dominem, následně prof. Dr. Stanislavem Mentlem. Byla výrazně protibenešovská a protimasarykovská, zastávala antisemitské postoje. V období druhé republiky, na sklonku roku 1938, vstoupila do Strany národní jednoty, v jejímž rámci se sjednotily všechny nelevicové politické subjekty.

²⁸ PASÁK, Tomáš: *Vývoj Vlajky v období okupace. Historie a vojenství*, 1966, roč. 15, č. 5, s. 846–895, zde s. 847.

²⁹ PASÁK, Tomáš: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*, s. 278.

Její programové heslo v této fázi znělo: „*Služba národu – věrnost říši*“.³⁰

Ostrá ideová proměna Vlajky přinesla rovněž personální rošády – 28. dubna se stal jejím novým předsedou Jan Rys-Rozsévač, který byl řadovým členem od roku 1934,³¹ kdy přestoupil z Národní obce fašistické (NOF).³² Jeho pravou rukou byl Josef Burda, ústředním tajemníkem se stal Otakar Polívka a kulturním referentem advokát dr. Václav Aleš Cyphelly.³³ Právě v této době byl také Jindřich Thun-Hohenstein pověřen jednou z vedoucích funkcí a začal se pravidelně zúčastňovat schůzí a jednání ústředního vedení Vlajky, zajišťoval především styk s nacistickými úřady. Proč si Rys-Rozsévač vybral právě jeho, je otázka, nicméně hypoteticky mohl sehrát roli jeho šlechtický původ. Ostatně Hitler, Göring a Goebbels i další nacističtí pohlaváři se rádi obklopovali aristokraty a respektovali i jejich tituly.³⁴ Již samotné jméno Thun-Hohenstein a hraběcí titul tak mohly být jistou výhodou při jednáních s úřadem říšského protektora, neboť Konstantin von Neurath byl rovněž šlechtického původu a v rámci svého aparátu se obklopoval dalšími představiteli svého stavu, k nimž patřil mimo jiné podtajemník Curt von Burgsdorff, původem ze saské úřednické šlechty.³⁵

Ačkoliv Jindřich Thun-Hohenstein nově náležel k ústřednímu vedení, stál spíše v ústraní. Do stranického tisku nepřispíval, „*literárně vůbec nevystupoval*“,³⁶ na veřejných shromážděních se jako řečník neobjevoval. Ve zprávě kanceláře prezidenta republiky, v níž se na základě jednání s vlajkaři definují jejich postoje, byl na rozdíl od svých spolustraníků popsán velmi stručně: „*Z české větve Thunů, bohém, student.*“³⁷

Vlajka se ze silně antiněmeckého postoje v meziválečném období posunula k podpoře nacistů a výzvam ke spolupráci s nimi

Na sklonku srpna 1939 oznámila Vlajka, že opouští Národní souručenství, a odvolala své zástupce z jeho výboru. V důsledku toho z ní vystoupil její dosavadní ústřední představitel prof. Jan Vrzalík, následován celou řadou dalších členů, kteří Národní souručenství i nadále podporovali.³⁸ Do pozadí byli v této době zatlačováni také přívrženci předchozího předsedy Jindřicha Streibla, prof. František Mareš se od Vlajky sám distancoval.³⁹ Ačkoliv ještě v roce 1941 se v jednom z proslulých Rys-Rozsévač

na Mareše odvolával, když vymezil čtyři hlavní body, o něž jeho hnutí usiluje: „*Národní pospolitost, sociální spravedlnost, křesťanská morálka, kamarádská spolupráce s árijskými národy.*“⁴⁰

Zatímco se mnoho dosavadních členů ze změnou kurzu Vlajky, která se ze silně antiněmeckého postoje v meziválečném období posunula k podpoře nacistů a výzvam ke spolupráci s nimi, od ní ideově i fakticky vzdálilo, Jindřich Thun-Hohenstein setrval. Prameny nicméně neposkytují žádnou odpověď na otázku, co ovlivnilo jeho další radikalizaci.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava začali činitelé Vlajky budovat militantní organizace. Vyvinuli tzv. systém šestek, z nichž ústřední „šestka“ tvořila centrálu přepadových oddílů, které v té době patrně měly úkoly spíše zpravodajského a informačního rázu a jejichž náčelníkem byl až do září 1939 Vojtěch Musil. Dne 20. září 1939 se konala schůze Vlajky, na níž Jindřich Thun-Hohenstein zprostil Musila jeho funkce a pověřil vedením přepadových oddílů Antonína Pilného.⁴¹

Vlajka usilovala o povolení činnosti hnutí, které od 11. října 1939 vystupovalo pod názvem Český národně socialistický tábor, a žádala o něj ministerstvo vnitra. V agitaci

30 PASÁK, Tomáš: Vývoj Vlajky v období okupace, s. 847.

31 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Přípis z 11. 9. 1940, č. T 351/40, s. 4.

32 Národní obec fašistická byla největším fašistickým uskupením meziválečného období v Československu. Vznikla v roce 1926 a existovala až do vzniku Národního souručenství, kdy se rozpustila. Od roku 1927 stál v jejím čele gen. Radola Gajda, významný představitel čsl. legií v Rusku a bývalý náčelník generálního štábu. Ideově se blížila italskému fašismu a korporativismu, zastávala protiněmecké a antisemitské postoje. V době okupace vytvořila spolu s Vlajkou a ANO tzv. Český národní výbor a neúspěšně se pokusila chopit moci.

33 PASÁK, Tomáš: Vývoj Vlajky v období okupace, s. 849.

34 AKPR, f. D-důležité, Šlechta, k. 6, inv. č. 214, sign. D 7653, Dopis Eugena Durycha Kanceláři prezidenta republiky z 26. 1. 1939, č. j. 403/39. Srov. tamtéž, Záznam řeči Josefa Nebeského z 14. 9. 1939.

35 HOMOLOVÁ JELÍNKOVÁ, Dita: *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*. NLN, Praha 2018, s. 217.

36 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Pamětní spis Vlajky, 1939, s. 4.

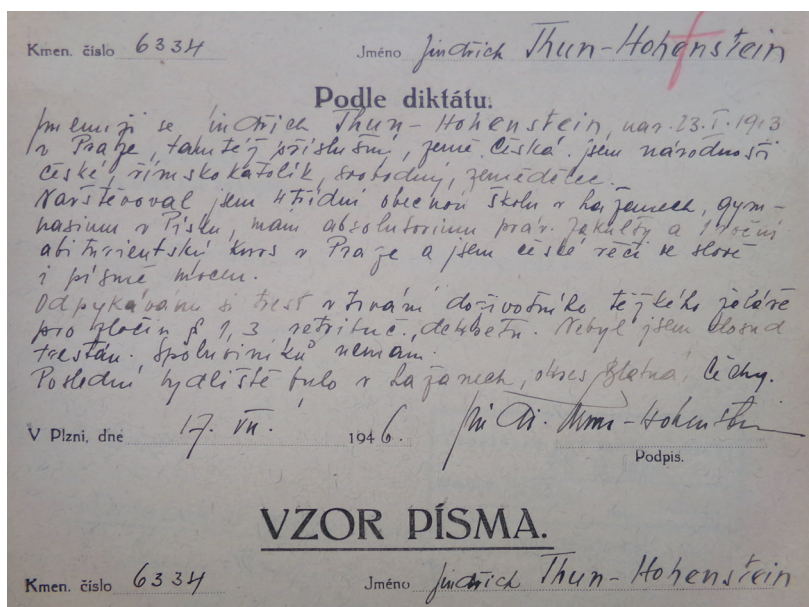
37 Tamtéž, Zpráva z jednání s činovníky Vlajky adresovaná docentu Klimentovi. Výsledek jednání s odbojníky v hnutí Vlajka, 1939 (blíže nedatováno).

38 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Pamětní spis Vlajky, 1939.

39 PASÁK, Tomáš: Vývoj Vlajky v období okupace, s. 851.

40 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Přepis veřejné přednášky ve Zlíně 11. 7. 1941 „Český národ v boji za novou Evropu.“

41 Tamtéž, Pamětní spis Vlajky, 1939, s. 4.

Rukopis Jindřicha Thun-Hohensteina (repro: NA)

na německých místech byl zvláště činný právě Jindřich Thun-Hohenstein. Říšský protektor Konstantin von Neurath dopisem ze 14. června 1940 nařídil, aby byla žádost kladně vyřízena, nicméně při osobním rozhovoru s předsedou protektorátní vlády gen. Aloisem Eliášem 2. srpna 1940 souhlasil s tím, že rozhodnutí bude odloženo až do ustanovení nového, personálně obměněného Národního souručenství.⁴² Rozhodnutí se dařilo protahovat až do sklonku března 1941, kdy bylo dopisem oznámeno, že „ministerstvo vnitra je toho názoru, že politické poměry toho vyžadují, aby bylo i nadále plně zachováno v platnosti rozhodnutí pana státního prezidenta o zřízení Národního souručenství, jakožto jediného politického

sdužení českého národa na území Protektorátu Čechy a Morava.“⁴³

Mezitím se aktivity vlajkařů začaly radikalizovat – ministerstvo vnitra počátkem srpna 1940 řešilo jejich plánované útoky na všechny sekretariáty Národního souručenství v Čechách a na Moravě, policejní stanice, komisařství a ústřední české úřady.⁴⁴ Před sídlo Národního souručenství v pražské Dušní ulici byla tehdy svolána demonstrace Vlajky, na níž participovali také představitelé její paramilitární milice, tzv. Svatoplukových gard. Demonstrantům se podařilo proniknout do budovy, odkud je dostaly až přivolané policejní posily v pozdních nočních hodinách.⁴⁵ V případě Thun-Hohensteina se soudu po válce

nepodařilo prokázat, že měl s akcí cokoliv společného, byť se na místo později osobně dostavil.⁴⁶

Pokud budeme vycházet z Thun-Hohensteinovy pozdější výpovědi před Národním soudem, ve vedoucí funkci zůstal pouze do konce roku 1940, kdy odstoupil. Ovšem dokument kanceláře prezidenta republiky jej uvádí mezi členy ústředního výboru Českého národně socialistického tábora (ČNST) – Vlajky, který byl ustaven 3. ledna 1941, a to hned na druhém místě za vůdcem hnutí Rysem-Rozsévačem.⁴⁷ Nicméně z pramenů vyplývá, že se skutečně krátce poté z hnutí stáhl. To potvrzují i pravidelné zprávy kanceláře prezidenta republiky o činnosti Vlajky, které Thun-Hohensteina v této době mezi jejími čelnými představiteli nezmiňují.⁴⁸ V únoru 1941 se odstěhoval z Prahy do rodných Lažan.⁴⁹

PŘED NÁRODNÍM SOUDEM

Od roku 1941 do roku 1945 se Jindřich Thun-Hohenstein nijak politicky neangažoval a pobýval na statku své matky, kde se věnoval hospodaření. O jeho osobním životě nevíme vůbec nic, kromě toho, že zůstal svobodný a bezdětný. Dochované archiválie úřední povahy o něm žádné informace tohoto typu nepřinášejí, v rodinném archivu Enišů jsou doklady k jeho osobě torzovité a vztahují se pouze k jeho ranému mládí. Jeho „pramenná stopa“ tak na několik let mizí, přestože to měl být právě on, kdo v roce 1943 likvidoval činnost

42 AKPR, f. T-tajně, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Žádost o povolení Českého národně socialistického tábora, č. T 98/41 (nedatováno).

43 Tamtéž, Dopis předsednictva ministerské rady Kanceláři prezidenta republiky ve věci žádosti o povolení ČNST z 29. 3. 1941.

44 Tamtéž, Zpráva presidia ministerstva vnitra kanceláři státního prezidenta. Vlajka – opatření k zachování klidu a pořádku z 12. 9. 1940.

45 PEJČOCH, Ivo: Jindřich Thun-Hohenstein, s. 173.

46 NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jindřich Thun-Hohenstein, Rozsudek Národního soudu, 27. 6. 1946, s. 87.

47 AKPR, f. T-tajně, sign. T 441/39, Vlajka, část I., Zpráva o fašistech a o Vlajce pro státního prezidenta z 13. 1. 1941.

48 Tamtéž, Týdenní zprávy o činnosti Vlajky z roku 1941.

49 NA, f. Národní soud 1945–1947, sign. TNS 7/46, Výslech Jindřicha Thun-Hohensteina, 6. 5. 1946.

Vlajky,⁵⁰ a objevuje se až s koncem války a jeho zatčením jako vrcholného činníka fašistického hnutí. Na základě tzv. velkého retribučního dekretu č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, vydaného 19. června 1945, stanul před Národním soudem v procesu proti představitelům Vlajky, který probíhal od 20. května do 14. června 1946. Byl veden proti Janu Rysu-Rozsévačovi (1901-1946), Josefu Burdovi (1893-1946), Ing. Jindřichu Streiblovi (1907-1988), JUDr. Václavu Cyphellymu (1900-1975), Otakaru Polívkovu (1903-1946), Jaroslavu Čermákovi (1894-1946) a Jindřichu Thun-Hohensteinovi.

Z rozsudku Národního soudu, z něhož lze zpětně rekonstruovat Thun-Hohensteinovy aktivity, jednoznačně vyplývá, že byl spíše pasivním členem hnutí, naopak Josef Burda od dubna 1939 „obstarával potom po celou dobu hnutí až do jeho rozpuštění financování Vlajky a jejího tisku a [...] byl podle svého původního doznání hlavním politickým rádcem Rozsévačovým a vedle Polívky byl nejužší a nejvýznamnějším vlajkařským funkcionářem. Právě tak jako Polívka doprovázel i on obžalovaného] Rozsévače na veřejné projevy a schůze a již tím, touto okázalou spoluúčastí jasně dokázal, že se úplně ztotožňuje s názory obž. Rozsévače.“⁵¹

Jindřich Thun-Hohenstein byl podle soudu od 28. dubna 1939 členem ústředního vedení Vlajky a „později se stal členem hlavního vedení ve funkci politického vedoucího, přičemž měl za úkol pečovat o kmenovou organizaci

Zleva Josef Burda, Jindřich Thun-Hohenstein, Jiří Streibl, Václav Aleš Cyphelly, Jaroslav Čermák a Jan Rys-Rozsévač před Národním soudem, 1946 (foto: ČTK)

Vlajky. Společně s obž. Burdou byl mluvčím na německých místech [...] V první řadě tam chodil žádati o uznání legality, resp. aby úřad říšského protektora protlačil jejich žádost u protektorátní vlády.“⁵² Podle rozsudku podával nacistickým představitelům zprávy o stavu hnutí, a také „spolukoncipoval memorandum na Hitlera“⁵³, datované k 13. září 1939, kde Vlajka udává důvody, proč by měla být povolána řídit české veřejné záležitosti, a uvádí program spolupráce s nacistickou okupační mocí.⁵⁴ V tomto memorandu o politických poměrech v protektorátu, které předsednictvo Vlajky zaslalo na říšská místa v Berlíně a na úřad říšského protektora v Praze, činilo odpovědným za špatnou

politickou situaci v zemi jednoznačně Národní souručenství.⁵⁵ Spolu s Ryssem-Rozsévačem, Burdou a Polívkou se podílel na jeho textu a zároveň byl členem delegace, která spis doručila do Německa. Prostředníkem pro jeho předání do okruhu říšského kancléře byl německý vyslanec v Moskvě hrabě Fridrich Werner von der Schulenburg (1875-1944).⁵⁶

Rozsudek rovněž uvádí, že roku 1940 Rozsévač poté, co byl zatčen, ustavil Thun-Hohensteina svým zástupcem s právem definitivního rozhodování ve všech vnějších záležitostech hnutí. Oba byli obžalováni též z toho, že urychlovali u protektorátní vlády prosazování německých požadavků, a současně okupační úřady

50 Tuto informaci, ovšem bez odkazu na zdroj, uvádí PEJČOCH, Ivo: Jindřich Thun-Hohenstein, s. 173. Podává interpretaci, že likvidoval jako nástupce Rysův činnost Vlajky. Ve zkoumaných pramenech ovšem Thun-Hohensteinovo vyjádření vyznívá v tom smyslu, že likvidoval vše, co jej osobně vázalo k Vlajce.

51 NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jindřich Thun-Hohenstein, Rozsudek Národního soudu, 27. 6. 1946, s. 87.

52 Tamtéž.

53 Tamtéž.

54 Tamtéž, s. 84.

55 AKPR, f. T-tajné, sign. T 441/39, Memorandum Vlajky o českých politických poměrech z 13. 9. 1939, 30. 11. 1939.

56 PASÁK, Tomáš: Vývoj Vlajky v období okupace, s. 856.

používaly vlajkaře jako nátlakový prostředek proti protektorátní vládě.

Podle svědeckých výpovědí ministra Jiřího Havelky, vedoucího Kanceláře prezidenta Augusta Popelky a Háchova tajemníka Josefa Klimenta skutečně měli představitelé protektorátní vlády z činnosti Vlajky obavy. V listopadu 1939 říšský protektor Konstantin von Neurath sdělil prezidentu Emilu Háchovi, že v případě odstoupení vlády bude podle berlínských direktiv složena nová vláda zejména z členů Vlajky. Havelka vypovídal v tom smyslu, že vlajkaři dělali vládě potíže, neboť jejich funkcionáři při každé příležitosti prohlašovali, že si nepočíná tak, jak to žádá spolupráce s Němci, a obviňovali ji veřejně z dvojí tváře.

Ačkoliv utíkal nalehko a panovaly tehdy patnáctistupňové mrazy, podařilo se mu skutečně zmizet

Thun-Hohenstein stejně jako Rys-Rozsévač a Otakar Polívka byl uznán vinným z toho, že „v době zvýšeného ohrožení republiky jako člen ústředního vedení Vlajky spolčil se v r. 1938 a 1939 v Praze a jinde k úkladům o republiku, k tomu konci vešel ve styk přímý nebo nepřímý s cizími činiteli, k těmž konci sbíral branné nebo pomocné síly a organizoval je a k těmž konci opatroval zbraně a jiné prostředky. V Praze a jinde propagoval a podporoval fašistické a nacistické hnutí a tiskem a na veřejných shromážděních schvaloval nepřátelskou vládu na území republiky a jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní a státní vědomí čsl. lidu, zejména též čsl.

Mládeže, a činnost jeho byla spáchána za okolností zvláště přitěžujících.“ Rozsudkem Národního soudu z 27. června 1946 byl odsouzen k doživotnímu trestu, zostřenému ztrátou cti, a odpykání trestu ve zvláštních nucených pracovních oddílech a propadnutí jmění ve prospěch státu.⁵⁷

DRAMATICKÝ ÚTĚK A EMIGRACE

Jindřich Thun-Hohenstein nastoupil trest ještě téhož dne v Plzni na Borech.⁵⁸ Dne 16. července 1946 byl převezen do pracovního oddílu justičního statku v Zálezlech na Prachaticku, odkud 26. února 1948 uprchl. Podle protokolu, sepsaného následujícího dne s velitelem trestaneckého pracovního oddílu, pomocným podstrážmistrem vězeňské stráže Janem Kostincem, šlo patrně o neplánový útěk, k němuž se odsouzený rozhodl impulzivně v obavě, že bude odvezen zpět na Bory.⁵⁹ Na zemědělském statku tehdy pracovalo třicet trestanců, mezi nimiž byl od 5. května 1947 i Thun-Hohenstein. Původně byl zaměstnán v prasečáku, kde měl sám na starosti celý chov prasat, ze zdravotních důvodů byl později přesunut na práci v ovčíně. Byl hodnocen jako vzorný pracovník s mnoha odbornými hospodářskými zkušenostmi, u něhož nepanovaly žádné obavy z útěku. Když ovšem uvedeného dne v odpoledních hodinách dorazilo auto z plzeňské věznice s vrchním strážmistrem Ferdinandem Gérem, který si skutečně pro Thun-Hohensteina přijel, zcela bez přípravy se rozhodl k rychlému úprku. Otázkou je, do jaké míry byli trestanci informováni o veřejném dění a zda on sám věděl, že se o den dříve komunisté definitivně chopili moci. Pokud zcela hypoteticky

o převratu věděl, pak to jeho spontánní čin jistě mohlo ovlivnit.

Na pohyb v mrazivém a zasněženém terénu vskutku nebyl dobře vybaven. Byl oblečen pouze ve vězeňském mundúru, nestihl si vzít z ubikace ani teplé oblečení, ani žádné jídlo. Ačkoliv tedy utíkal nalehko a panovaly tehdy patnáctistupňové mrazy, podařilo se mu skutečně zmizet, přestože jej ihned začalo hledat několik dozorců. Pátrali po něm do večerních hodin. Pravdou je, že mu přály podmínky, neboť obec Zálezly byla v té době už prakticky vylidněná, zhruba čtyřicet domů bylo již zcela prázdných, v některých ještě žili Němci, a vesnice byla obklopena ze všech stran hlubokými lesy. A od hranice s Německem jej dělilo pouhých 42 kilometrů.

Po úspěšném útěku do Bavorska se Jindřichu Thun-Hohensteinovi podařilo dostat se do Anglie, kde se v roce 1950 oženil s Uršulou Kristýnou z Habartic (nar. 8. července 1931). Posléze se vystěhoval do Kanady, kde žili jeho sourozenci Mikuláš a Marie Luisa a také otec Vojtěch. Zemřel 14. června 1994 ve Vancouveru.⁶⁰

DITA HOMOLOVÁ (1982) absolvovala doktorské studium historické vědy na ÚHV FF Univerzity Pardubice, kde od roku 2015 působí jako odborná asistentka. Od roku 2011 pracuje v ÚSTR. Specializuje se na dějiny aristokracie v letech 1918–1948. Je autorkou monografie *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948* (NLN, Praha 2018), spoluautorkou kolektivní monografie *Konfiskované osudy. Umělecké památky z německého majetku získaného československým státem a jejich severočeskí majitelé* (Artefactum, Praha 2019) a řady odborných studií. V současnosti je řešitelkou projektu České fašistické organizace v Protektorátu Čechy a Morava.

57 NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jindřich Thun-Hohenstein, Rozsudek Národního soudu, 27. 6. 1946.

58 NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jindřich Thun-Hohenstein.

59 Tamtéž, Protokol s Janem Kostincem z 27. 2. 1948.

60 PEJČOCH, Ivo: Jindřich Thun-Hohenstein, s. 175.